

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 342.57

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2024.1.1>

I. I. Нинюк

кандидат наук з державного управління,
старший викладач кафедри політології та публічного управління
Волинського національного університету імені Лесі Українки

М. А. Нинюк

кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри політології та публічного управління
Волинського національного університету імені Лесі Українки

НОВІ МОДЕЛІ ТА ЕФЕКТИВНІ ПРАКТИКИ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ

В умовах сучасного світу, насиченого складними проблемами та викликами, питання громадської участі в процесі ухвалення управлінських рішень стає ключовим аспектом суспільного розвитку. Нові моделі та ефективні практики громадської участі виявляються невід'ємною частиною визначення спільних траєкторій та вирішення загальнозначущих завдань. Дослідження спрямоване на аналіз сучасних практик громадської участі та їх вплив на прийняття управлінських рішень в контексті взаємодії з органами державної влади. Однією з ключових складових є розгляд рівня інформованості громадян, оскільки вона визначає їхню здатність конструктивно взаємодіяти з управлінськими процесами. Нерівність доступу до участі розглядається як системна проблема, яку слід вирішити для забезпечення широкого представництва різних соціальних груп.

Важливим аспектом дослідження є аналіз комунікаційних практик між владою та громадськістю, а також впровадження ефективних механізмів збору та обробки відгуків громадян. Зазначається, що розвиток нових моделей громадської участі вимагає уникнення формалізму та врахування конкретних потреб та особливостей різних груп громадян. Дослідження має на меті не лише аналіз практик громадської участі, але й розробку рекомендацій для вдосконалення ефективності цього процесу. Результати дослідження можуть служити основою для формулювання стратегій, спрямованих на підвищення ступеня взаєморозуміння та співпраці між владою та громадськістю.

У цілому, дослідження прагне внести вагомий внесок у розуміння та розвиток громадської участі як ключового елемента сучасного управління, сприяючи побудові демократичного суспільства, де різні групи громадян активно співпрацюють у прийнятті рішень.

Ключові слова: громадська участь, ефективність участі громадськості, органи державної влади, управлінські рішення, практики участі, моделі участі.

Постановка проблеми. Сучасний світ стикається з безпрецедентними викликами й складними проблемами, які потребують комплексних рішень. Однак досягнення консенсусу та забезпечення згоди різних груп суспільства у процесі ухвалення рішень залишається складною задачею.

Сьогодні важливо розвивати нові моделі та практики громадської участі, спрямовані на

створення ефективного механізму взаємодії між громадськістю та владою, своєю чергою це містить залучення громадян до прийняття рішень на різних рівнях управління – від місцевого до національного [1, с. 55]. Однією з проблем сучасних моделей громадської участі є недостатній рівень інформованості громадян та їхнє обмежене розуміння ключових питань.

Також важливо розв'язувати проблеми нерівності доступу до участі, щоб гарантувати, що різні групи мають однакові можливості впливати на прийняття рішень.

Усунення бар'єрів для участі громадян також вимагає вдосконалення комунікації між владою та громадськістю, розробки ефективних механізмів збору та обробки відгуків громадян, а також створення структур, які забезпечують сталу участь населення у важливих діалогах. Однак важливо уникати формального підходу до громадської участі й створювати моделі, які враховують конкретні потреби та особливості різних груп громадян. Такий підхід сприятиме створенню збалансованих та справедливих механізмів взаємодії. Наприклад, Україна стикається з численними викликами та проблемами, які ставлять під сумнів ефективність та справедливість прийнятих рішень й разом з цим існування конфлікту інтересів. Однією з проблем є недостатня розвиненість механізмів громадської участі в прийнятті рішень. Багато із заходів, спрямованих на залучення громадськості, можуть бути формальними та неефективними. Недостатній рівень інформованості громадян, а також відсутність механізмів з реальним впливом на прийняття рішень, обмежують їхню здатність долучитися до формування політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження у сфері громадської участі часто наголошують на розвитку інноваційних технологій, як відзначають у своїх наукових роботах: Гордієнко Є., Куйбіда В., Карпенко О., МакГіннесс Т., Морріс Дж., Наместнік В., Рават П., Шанк Х., – для покращення взаємодії між громадськістю та органами влади, адже це може містити використання онлайн-платформ, соціальних мереж, аналітичних інструментів для збору та аналізу відгуків громадян.

Гіаннуміс Г., Говік С., Доброгорський О., Лейгнінгер М., Мік В., Набатчі Т., Третяк О. А., Торяник В. М. висвітлюють питання забезпечення прозорості в процесах ухвалення рішень, а також створення механізмів забезпечення широкого представництва різних соціокультурних та економічних груп.

Андреєва О., Величко З., Вусик Г., Ленда Р., Лікарчук Н., Могилевська О., Панченко Г., Шумило О. відзначають важливість навчання громадянської компетентності та розвитку навичок участі, щоб забезпечити більш ефективну взаємодію між громадянами та органами влади.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження та аналіз сучасних моделей та практик громадської участі у процесі ухвалення управлінських рішень. Робота спрямована на визначення ефективних стратегій взаємодії між громадськістю та органами державної влади, сприяючи створенню більш демократичного суспільства.

Виклад основного матеріалу. В сучасному суспільстві питання громадської участі у процесі ухвалення рішень стає ключовим аспектом демократичного управління та розвитку. Глибокі зміни в економіці, технологіях та соціокультурному середовищі викликають потребу у більш активній ролі громадян у формуванні стратегій, політик та рішень, які впливають на їхнє повсякденне життя. Громадська участь є необхідним елементом будь-якої демократичної системи, яка забезпечує легітимність та враховує різноманітні потреби й переконання громадян.

Громадська участь визначається рівнем залучення громадян щодо ухвалення рішень та визначення пріоритетів у державному розвитку. Різноманітні класифікації цього явища пропонуються у науковій літературі, однією з таких є класифікація Шеррі Арнштайна. Відповідно до цієї класифікації, існують вісім рівнів громадської участі, які можна об'єднати у три основні групи в залежності від рівня впливовості: відсутність участі, обмеженість можливостей участі та реальна (дієва) участь. Розглядаючи ці рівні, можна детальніше зрозуміти роль громадської участі у прийнятті рішень (Рис. 1):

1. Відсутність участі. На цьому рівні суспільство не має можливості впливати на процес прийняття рішень. Рішення приймаються в органах, відокремлених від впливу громадськості.

2. Обмеженість можливостей участі, тобто громадськість отримує інформацію про державні проекти, але їй надано обмежені можливості висловлювати свої думки чи вносити пропозиції.

3. Реальна (дієва) участь, громадськість взаємодіє з державними установами у партнерському відношенні, спільно визначаючи та реалізуючи проекти та суспільство бере участь у прийнятті рішень на рівні відповідних установ, де громадська думка враховується в процесі обговорення [9, с. 221].

Варто зауважити, що зростання складності сучасних проблем вимагає інноваційних підходів до управління та прийняття рішень. Громадська участь стає містком між громадянами

й владою, що сприяє обміну ідеями, врахуванню різних точок зору та спільному пошуку оптимальних варіантів розв'язання проблем. Важливо визначити, що громадська участь не обмежується лише процесами голосування на виборах [7, с. 31]. Вона охоплює широкий спектр інструментів та механізмів, включаючи громадські консультації, петиції, участь у робочих групах та інші форми діалогу. Взаємодія громадян із владою має бути постійним та системним процесом, що враховує різноманітність потреб та інтересів суспільства.

Рис. 1. Групи рівнів громадської участі (за класифікацією Ш. Арнштайна)

Проте, незважаючи на важливість громадської участі, існують численні виклики та проблеми, що перешкоджають її повноцінному розвитку. Недостатня інформованість, бар'єри доступу до участі для певних груп громадян [3, с. 7], а також неефективні механізми збору та сам процес врахування громадської думки – усе це створює труднощі на шляху до досягнення справжньої демократії через громадську участь.

Сучасні практики управління державним та муніципальним рівнями все частіше включають різні елементи громадської участі. Участь зацікавлених груп населення в процесі ухвалення політичних та управлінських рішень є однією з умов сучасного державного управління, або, інакше кажучи, *good governance* [15, с. 73]. Тому саме якісні та ефективні практики громадської участі у прийнятті рішень є важливим елементом розвитку демократичного суспільства. В рамках даного питання науковці виокремлюють ключові практики, які можуть сприяти покращенню процесів взаємодії між громадськістю та органами влади:

1. Починаючи з самого початку процесу прийняття рішень, важливо забезпечити громад-

ськість інформацією щодо ключових питань та можливих рішень. Відкрита та доступна інформація створює фундамент для ефективного взаєморозуміння та конструктивного діалогу.

2. Проведення консультацій з громадськістю на різних етапах прийняття рішень дозволяє врахувати різноманітні погляди та врахувати потреби різних груп населення. Важливо створити відкритий та взаємовигідний простір для обміну ідеями та відгуками (Рис 2.).

3. Розвиток технологій дозволяє створювати спеціалізовані онлайн-платформи для обговорення та голосування за рішення, в свою чергу це забезпечує доступність участі для більш широкого кола громадян і полегшує збір та аналіз відгуків.

4. Залучення представників громадськості до робочих груп, які працюють над конкретними питаннями, дозволяє залучити експертів та досвід громадян у процес ухвалення рішень.

5. Забезпечення ефективних механізмів отримання та обробки зворотного зв'язку важливо для врахування думки громадськості у прийнятті рішень. Відкриті канали зворотного зв'язку створюють умови для постійної взаємодії.

6. Здатність громадян ефективно взаємодіяти з процесами прийняття рішень вимагає певного рівня освіти та навичок. Навчальні програми та інформаційна підтримка можуть сприяти зростанню громадянської компетентності та активності [11, с. 108, 110, 117, 123, 138].

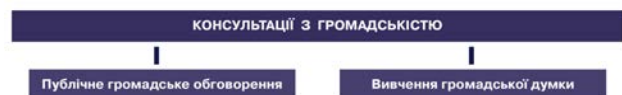

Рис. 2. Система консультації з громадянами

В розрізненій та різноманітній суспільній дійсності активна громадська участь у прийнятті рішень виступає не лише основою «справедливої демократії», але й важливим чинником забезпечення ефективного та різностороннього управління [12, с. 773]. Відкритість до голосу громадян сприяє формуванню більш інклюзивних та збалансованих стратегій, які відображають різноманітні потреби та погляди суспільства. З цією метою існує кілька моделей громадської участі, які враховують різні форми взаємодії між владою та громадянами. Дані моделі не лише стимулюють взаємодію та обмін ідеями, але й забезпечують громадянам можливість впливу на важливі рішення, що стосуються їхнього ото-

чення, економічного благополуччя та загально-го блага.

Відповідно до вище відзначеного, варто зауважити, що існує кілька моделей громадської участі, які різняться за форматом та ступенем впливу громадян, а саме:

Організація громадських консультацій, публічних обговорень та відкритих форумів для збору думок та пропозицій громадян з певного питання.

Проведення офіційних слухань, де громадяни можуть висловлювати свої погляди та думки стосовно певної справи.

Залучення представників громадян до робочих груп, комітетів чи інших органів, які приймають рішення або розробляють стратегії.

Використання онлайн-платформ, веб-сайтів та соціальних мереж для залучення громадян до обговорення та прийняття рішень.

Залучення громади до процесу формування бюджету та розподілу ресурсів, де громадяни можуть визначати пріоритети для виділення коштів

Співпраця між суспільством, бізнесом та урядом для реалізації конкретних проектів та ініціатив.

Створення спеціальних рад або комітетів, які представляють громадян та мають можливість впливати на прийняття рішень [14, с. 251].

Знову ж таки, взаємодія між владою та громадськістю визначається різноманітними комунікаційними практиками, що відіграють важливу роль у формуванні ефективного діалогу та взаєморозуміння. Перш за все, важливо встановити відкритий та прозорий канал інформації між владою та громадськістю, тобто це дозволяє підтримувати високий рівень довіри та забезпечує громадянам доступ до актуальної інформації [10, с. 97]. З іншого боку, важливим елементом є залучення громадськості до прийняття, як ми вже відзначали, це може бути здійснено через проведення громадських слухань, консультацій та інших форм взаємодії, які дозволяють громадськості висловлювати свої погляди та враховувати їх у процесі ухвалення рішень.

Також важливо активно використовувати сучасні засоби комунікації, такі як соціальні мережі та електронні платформи, для надання інформації та взаємодії з громадськістю, адже це сприяє швидкій розповсюдженню інформації та полегшує двосторонній обмін думками []. Електронні платформи для участі громадян в житті держави є важливим інструментом для

забезпечення відкритості, прозорості та активної участі громадян в прийнятті рішень. Наприклад, в Естонії, використовують e-Democracy Platform, яка дозволяє громадянам висловлювати свої погляди та думки з приводу законопроектів і рішень уряду. Ісландія, використовує платформу Your Priorities, адже вона надає можливість громадянам вносити пропозиції та голосувати за них. В Іспанії функціонує Decidim (Decidim.org), – це відкрита платформа для участі громадян в прийнятті рішень на різних рівнях й вона використовується в різних муніципалітетах та органах влади. А у Фінляндія існує Open Ministry (Avoim ministeriö), що дозволяє громадянам Фінляндії вносити законопроекти та голосувати за них. Якщо законопроект набирає достатню кількість голосів, він переходить на розгляд парламенту [13, с. 419].

Уникання цензури та забезпечення свободи слова є необхідними аспектами для створення відкритого та демократичного суспільства. Гарантування можливості вільно висловлювати свої погляди сприяє розвитку критичного мислення та підвищує рівень активності громадськості в житті країни [2, с. 114]. З метою забезпечення належних умов для участі громадськості в формуванні державної політики, Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову № 976 від 5 листопада 2008 року «Про затвердження Порядку сприяння проведення громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» [6]. Цей документ відкриває можливість для організацій громадянського суспільства брати участь у розробці та моніторингу державної політики, зокрема на рівні регіонів.

Також варто відзначити, що в Україні існують різноманітні форми громадської участі у прийнятті рішень, спрямовані на забезпечення відкритості та демократії в управлінні. Однією з найважливіших практик є залучення громадськості до формування та обговорення законопроектів на різних етапах їх розгляду. Національні консультації, громадські слухання та публічне обговорення законопроектів стали стандартною практикою в роботі парламенту та інших органів влади [8, с. 41], в свою чергу це дозволяє громадянам висловлювати свої погляди, вносити пропозиції та впливати на формування законів.

Важливою є участь громадських організацій у роботі різних експертних та консультативних рад, адже це надає можливість представникам суспільства активно співпрацювати з урядом

у процесі прийняття стратегічних [4, с. 97]. Ще однією формою громадської участі є ініціативи зі збору підписів громадян для внесення певних питань на розгляд влади, а це стимулює прямий внесок громадян у формування порядку денного та підвищує відповідальність влади перед суспільством [5, с. 461].

Слід зауважити, що в Україні також існують різні електронні платформи для участі громадян в прийнятті рішень та моніторингу ситуацій в державі, а саме:

1. Система Prozorro в Україні використовується для електронних закупівель та публікації інформації про державні закупівлі, тобто це допомагає підвищити прозорість та запобігти корупції в галузі закупівель.

2. Дія (diia.gov.ua), – це інтернет-платформа для надання громадянам доступу до різноманітних електронних послуг. Громадяни можуть скористатися цією платформою для отримання документів, реєстрації податкових обов'язків та інших адміністративних послуг й пройти різні опитування;

3. Відкритий бюджет (openbudget.gov.ua), – платформа дозволяє громадянам вивчати та аналізувати державний бюджет, розподіл видатків та витрати. Вона сприяє більшій прозорості у фінансовій сфері та дозволяє громадянам брати активну участь у контролі над використанням бюджетних коштів.

4. e-Petitions (petition.president.gov.ua), – платформа дозволяє громадянам подавати петиції до Президента України. Якщо петиція набирає необхідну кількість підписів, вона може бути розглянута на рівні влади.

Усі ці практики спрямовані на зміцнення демократії та врахування думки громадян у прийнятті ключових рішень. Важливим етапом в розвитку громадської участі є постійне вдосконалення механізмів взаємодії між владою та громадянами для підтримки відкритого та транспарентного управління в Україні.

Висновки і пропозиції. Участь громадян в управлінні справами держави є важливою ознакою демократичних політичних систем, хоча в різній мірі вона може бути притаманною і недемократичним системам. Як одне з ключових понять політичної науки, ідея громадської участі не має однозначного тлумачення і може розглядатися по-різному. Різниця в тлумаченні громадської участі має практичні наслідки, визначаючи фактичні можливості участі, які конкретна політична система надає своїм гро-

мадянам, соціальним групам, громадським організаціям, об'єднанням та іншим учасникам.

Дослідження сучасних моделей та практик громадської участі у процесі ухвалення управлінських рішень виявило ряд важливих висновків. Перш за все, недостатня інформованість громадян та нерівність в доступі до участі залишаються серйозними перешкодами для створення справедливих та репрезентативних механізмів прийняття рішень.

Важливим аспектом є також визначення потреби у впровадженні інноваційних технологій та онлайн-платформ для покращення взаємодії між громадськістю та владою, в свою чергу це може допомогти забезпечити більший обсяг залучення та поліпшити якість діалогу між сторонами.

Зазначається, що вирішення проблем громадської участі вимагає не лише технологічних рішень, але й системних змін у підходах до комунікації, освіти та визначення механізмів зворотного зв'язку. Важливо покласти акцент на навчання громадянської компетентності та сприяти розвитку активної участі. Пропонується впровадження більш гнучких та адаптивних моделей громадської участі, які враховують різноманітність суспільства та його потреби. Це може включати в себе створення спеціальних механізмів для представництва та врахування потреб меншин, щоб забезпечити всебічну участь громадськості.

Загалом, дослідження свідчить про необхідність комплексного підходу до питань громадської участі та визначає конкретні напрями для подальших досліджень й розвитку ефективних механізмів взаємодії між громадянами та владою.

Список використаної літератури:

1. Гордієнко Є. Використання технологій web 2.0 та концепції «громадська участь 2.0» в діяльності місцевих органів влади США. *Collection of scientific papers «SCIENTIA»*. 2023. №. December 1, 2023; Berlin, Germany. С. 54–56.
2. Доброгорський О. Відкритість та громадська залученість у забезпеченні принципів ефективності та прозорості публічного управління. *Науковій перспективі (Naukovi perspektivi)*. 2023. №. 11 (41). С. 102–115.
3. Куйбіда В.С., Карпенко, О.В., Наместнік В.В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. *Вісник Національної академії державного управління при Президенті України*. 2018. № 1. С. 5–10.

4. Могилевська О. Ю. Побудова прогностичних моделей механізму участі громадськості в управлінні розвитком об'єднаних територіальних громад. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. № 3. С. 91–100.
5. Панченко Г. Громадська участь як механізм реалізації громадського контролю в системі публічного управління. *Наукові перспективи (Наукoві перспективи)*. 2023. № 3 (33). С. 454–467.
6. Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади від 5 листопада 2008 р. № 976 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-p#Text>
7. Третяк О. А., Торяник В. М. Громадська думка та публічна сфера політики: можливості взаємовпливу в умовах демократизації. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Серія політичні науки. 2023. № 8 С. 27–32.
8. Шуміло О. М. До питання ключових інститутів громадянського суспільства. *Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О Дідоренка*. 2023. № 3. С. 35–43.
9. Arnstein S.R. A Ladder of Citizen Participation. *JAIP*. 1969. №. 4 35. P. 216–224.
10. McGuinness T. D., Schank H. Power to the Public: The Promise of Public Interest Technology. Princeton University Press. 2021. 208 p.
11. Hovik S., Giannoumis G. A. Citizen Participation in the Information Society: Comparing Participatory Channels in Urban Development. Palgrave Macmillan. 2022. 280 p.
12. Likarchuk N., Velychko Z., Andrieieva O., Lenda R., & Vusyk, H. Manipulation as an element of the political process in social networks. *Cuestiones Políticas*. 2023. № 41(76). P. 769–779.
13. Meek W. Handbook of Collaborative Public Management (Elgar Handbooks in Public Administration and Management). Edward Elgar Publishing. 2021. 512 p.
14. Nabatchi T., Leighninger M. Public Participation for 21st Century Democracy (Bryson Series in Public and Nonprofit Management). Jossey-Bass. 2015. 368 p.
15. Rawat P., Morris J. The Effects of Technology and Institutions on E-Participation: A Cross-National Analysis. Routledge. 2021. 134 p.

Nyniuk I. I., Nyniuk M. A. New models and effective practices of public participation in decision-making

In the conditions of the modern world, saturated with complex problems and challenges, the issue of public participation in the decision-making process becomes a key aspect of societal development. New models and effective practices of public participation prove to be an integral part of defining common trajectories and addressing overarching tasks. The research is aimed at analyzing contemporary practices of public participation and their impact on decision-making in the context of interaction with government authorities. One of the key components is the examination of citizens' level of awareness, as it determines their ability to constructively engage with managerial processes. Inequality in access to participation is considered a systemic problem that needs to be addressed to ensure broad representation of various social groups.

An important aspect of the study is the analysis of communication practices between the government and the public, as well as the implementation of effective mechanisms for collecting and processing citizen feedback. It is noted that the development of new models of public participation requires avoiding formalism and taking into account the specific needs and characteristics of different citizen groups. The research aims not only to analyze public participation practices but also to develop recommendations for improving the effectiveness of this process. The results of the study can serve as a basis for formulating strategies aimed at increasing mutual understanding and cooperation between the government and the public.

Overall, the research seeks to make a significant contribution to the understanding and development of public participation as a key element of modern governance, contributing to the construction of a democratic society where different citizen groups actively collaborate in decision-making.

Key words: *public participation, effectiveness of public participation, government authorities, managerial decisions, participation practices, participation models.*